

VÄRMLANDS ANOR

Nr 2 maj 2025 Medlemstidning för Värmlands Släktforskarförening Årgång 42

Äntligen stod nobelpristagaren i predikstolen! Den rubriken kunde ha satts efter att Selma Lagerlöf medverkat vid Karlstads stifts och Örebro läns skolmöte i Filipstad den 20 juni 1929. Från predikstolen i Filipstads kyrka läste hon ur "Kristuslegender". "Menigheten lyssnade under djupaste tystnad till den stora författarinnan, vars uppläsning var av gripande verkan" konstaterade Filipstads stads och Bergslags tidning, i sitt referat. Lärarinnan Anna Ljungkvist från Karlstad framförde mötets tack och överlämnade en bukett rosor. Foto: Okänd. Bilden tillhandahållen av Lars Owe Helmersson, Filipstad.

VärmlandsAnor

VärmlandsAnor är Värmlands Släktforskarförenings medlemsblad. Författarna ansvarar för riktigheten i artiklar. Citera gärna VärmlandAnor, men glöm inte att ange källa. Eftertryck av texter endast med författarens tillåtelse. Redaktionen förbehåller sig rätt att redigera insända bidrag. ISSN 1400-1047 Upplaga 1700 ex, 4 ggr/år

Ansvarig utgivare och redaktör

Carl-Johan Ivarsson,
Finnögatan 4 B, 614 33 Söderköping
Tel. 070-2253245, redaktor@varmlandsrotter.se

Layout

Kristine Novika-Svensson, KNS Bokbildning, Molkom
Tel. 073-990 80 66

Tryck

City Tryck i Karlstad AB

Föreningsfakta

Föreningen bildades 1983 och har till ändamål att stödja och stimulera intresset för släkt- och hembygdsforskning i Värmland och förena dem som delar detta intresse.

Föreningens adress

c/o Lars-Göran Jansson, Ingalills väg 10, 656 38 Karlstad.
Tel. 070-713 49 56
E-post: ordforande@varmlandsrotter.se
Organisationsnummer 873201-6879
PlusGiro 46 96 60-5
Swish: 123 290 61 39

Medlemsfrågor

Medlemsavgiften är 170 kr för ordinarie medlem och 60 kr för familjemedlem. Medlemmar i Norge betalar 220 svenska kronor. För nytt medlemskap gå till start.varmlandsrotter.se/bli-medlem.

Hemsida och e-mail

www.varmlandsrotter.se
e-mail vsf@varmlandsrotter.se

Föreningens styrelse

Ordförande Lars-Göran Jansson,
Ingalills väg 10, 656 38 Karlstad. Tel. 070-713 49 56

Vice ordförande Britt-Marie Johansson, Bokliden 41,
667 33 Forshaga Tel. 070-530 63 30

Sekreterare Gunnar Jonsson, Sveavägen 6 C,
66141 Säffle. Tel. 076-768 11 54

Kassör Lisbeth Wärme, Acksjön 615, 665 98 Molkom.
Tel. 070-686 90 76

Ledamöter

Eva Lejrin, Gustaf Anders gata 10 lgh 1103,
653 40 Karlstad

Sonja Skagerud, Östlund, Cederroths väg 1, 663 33
Skoghall. Tel. 054-51 73 34

Thomas Andersson, Gärdesgatan 17, 667 31 Forshaga.
Tel. 070-237 83 54

Siv Janson, Acksjön 321, 655 98 Molkom.
Tel. 070-3004493

Monika Becker, Svenshult 310, 663 91 Hammarö.
Tel. 070-294 34 36

Elisabeth Björkman, Önnerud 161,
655 91 Karlstad. Tel. 073-640 76 03

INNEHÅLL

- 3 Norges främsta skulptör hade Östmarks- och finnskogsanor, av Bo Hansson
- 7 Den patrilineära resan av Adolf Olssen Nords förfäder, av Rob Flanagan Stieglitz
- 10 En gravskrift 1714 och ett bröllopskväde 1719 med ett och annat om värmländska Ullbergare och Tingvallare, av Pelle Räf
- 14 Från fältjägare till fattighjon, av Marika Kjellén
- 16 Medlemsresa 23 augusti 2025 till Släktforskar-dagarna i Västerås
Ordföranden har ordet
- 17 Bokrecension
- 18 Antavla 272
- 20 Sommarevenemang 2025
Ur andra medlemsblad
- 21 Antavla 273
- 24 Program hösten 2025

Manusstopp för Nr 3:2025 är 10 augusti

REDAKTÖRENS RUTA

En hel del av min forskningstid upptas just nu av herdaminen. Ni vet, de där tjocka böckerna med biografisk information om präster, som släktforskare gärna hämtar ner från referenshyllan på biblioteket. Om man är riktigt nördig, som jag kan beskyllas för att vara, kan man ha dem i sin egen bokhylla.

Jag brukar använda herdaminen ofta, inte bara för Karlstads stift. Det dyker då och då upp frågor kring präster – som jag försöker att ge svar. Några finns på Arkiv Digital.

Nu handlar det i mitt fall mest om att försöka fortsätta traditionen. Jag är involverad i två projekt, ett gäller att fortsätta med ytterligare en del av Karlstads stifts herdaminne fram till 2019. Det kommer mer att vara av nytta för framtidens forskare.

Det andra handlar om att försöka föra projektet Uppsala stifts herdaminne framåt. Projektet drog igång 1934, på allvar på sextiotalet. Första volymen utkom 1997. Det finns massor av präster att utforska. Det gamla herdaminnet är minst sagt skraltigt.

En präst i Övergrans församling, Uppsala stift, i mitten av 1700-talet vållade en del bekymmer. Församlingsborna fick svara vad de tyckte om honom. De sade, att deras enda klagomål på honom var att han hade skabb. Också detta en liten pusselbit i stiftets historia.

Carl-Johan Ivarsson

Norges främsta skulptör hade Östmarks- och finnskogsanor

av Bo Hansson

Ørnulf Bast räknas som Norges främsta 1900-tals skulptör. Hans verk är många och kända, inte minst de stora monumentala. Men han gjorde också en skogsarbetare med näverkont till parken vid Elverum rådhus. Den vittnar om hans medvetenhet om ursprunget på faderns sida. Familjens konstnärliga ådra vårdas och förs vidare genom hans barn. Produktionen är så stor att den inte kan beskrivas här, men på <http://bastgalleriet.no> och www.bast.no finner den intresserade en hel del.

Här kommer jag att berätta om släktens ”genväg” i flera generationer från Östmark och Bastvålen till Trysil Finnskog och Oslo. För många är det okänt att familjen satt en hel del tydliga och fortfarande levande spår efter sig längs den långa vägen.

Svensk – skogfinsk

Liksom alla andra i Skandinavien skrev hans förfäder sig med farsnamnet. Så kan den raka farslinjen spåras åtta generationer bakåt till bonden Jöns i Östmark vid slutet av 1600-talet. Via Engelbrekt f. ca: 1673, Jöns f. 1719, och Hallsten f. 1749 kommer vi till Per f. 1777. I likhet med flera andra bondsöner vid den tiden reste han lite norrut från de tätbefolkade byarna runt Torsby och in på finnskogen. I Bastvålen träffade han Annika Eriksdotter och gifte sig. Hennes far Erik Johansson tillhörde den välkända släkten Häkkinen. Som många kvinnor på den tiden dog hon alltför ung i barnsäng. Per gifte om sig med Katarina Nilsdotter som hade Kähköinenblod i sina ådror. Per hann få två döttrar i det första äktenskapet och fyra barn i det andra. Den äldste sonen Hall-

sten som föddes 1811 i Bastvålen är den vi ska följa vidare.

Hallsten och hustrun Ingeborg Thomasdotter fick fem barn mellan 1829 och 1846: Lena, Per, Jöns, Sven och Anders. Liksom föräldrarna ska han ha bott i den rökstuga som stod kvar på platsen fram till 1930-talet och där föddes barnen. Ingeborg var född i Lysvik, men enligt familjens släktforskning var hennes far Thomas Andersen Räsäinen från Tvensberget på Grue Finnskog.

På jobb utsocknes

Enligt prästens noteringar i husförhörslängden är Hallsten inhyses, men ”borta på arbete åren 1847-1850. Äldsta sonen Per hade flyttat ut, men blev kvar i byn. Av senare källor ser vi att det allmänt var dåligt med jobb. Per var tvungen åka till Orsa i Dalarna på vintrarna för att köra timmer. Två av syskonen uppgavs ha gikt och bodde hos sin morfar. Sven finner vi senare som lärare i Norra Finnskoga. Han hade då tagit efternamnet Wählin. Lena blev piga som de flesta unga kvinnorna och gifte sig snart. Efter Jöns namn i kyrkboken har prästen skrivit ”liten dvärg”. Han utvandrade sen till USA. Familjen miste kontakten med honom 1878.

Enligt boken om Bastvålen, som är en av huvudkällorna till artikeln, byggde Hallsten det torp som fortfarande har hans namn. Men där blev han inte så länge, då det var svårt att försörja sig i området. Efter 1845 är inte Hallsten och Ingeborg noterade i nattvardslängden. År 1854 finns en notering om att han flyttat till norska Juberget på Åsnes Finnskog. Brodern Per övertog torpet.

I parken vid Elvarheim och Elverums rådhus står Ørnulf Basts skogsarbetare, med skogsfinsk prägel.

Tre generationer i Tørberget, Trysil Finnskog

Trysils kyrkobok har en längd över inflyttade. Den 10 februari kom Hallsten Persson Bast med hustru och sonen Anders 11 år till Øiensjøfoss bruk i Tørberget. Prästen skrev att Hallsten arbetade med ”kullbrenning” (kolare) och att de hade bott i Juberget, Åsnes finnskog under 11 år. Han hade också med en flyttattest från prästen i Östmark.

Sonen Anders som var född 1846 konfirmerades i Innbygda (Trysil) 1862. Av prästens noteringar framgår att den svenska katekesen användes för honom och att hans kunskap var god. Folketellingen 1865 visar att familjen fått lagfart på egendomen Søndre Ønsjøveen. Den ligger i en norrslutning på berget med samma namn, vid södra änden av Tørbergssjøen eller

Øiensjøen som den skrevs under järnbrukets tid. Hallsten hade nu börjat använda efternamnet Bast efter sig födelseort. Namnet på berget där han byggde fick i folkmun namnet Bastberget, senare vidarefört av lantmäteriet. Skogsegendomen var backig men stor och flera småbruk har senare styckats av. Hallsten noterades då som hemmansägare och gårdsbrukare, sonen Anders 19 år som smed. I Trysilboka 3 står det att Hallsten också var smed, men till det finns ingen källhänvisning. I Bastberget finns det fortfarande spår efter kolmilor och tjärgropar.

Den norska finn-skogens enda järnverk

Øiensjøfoss verk var i drift åren 1830-1870 med några uppehåll. Det startades av två män från Elverum. Markägaren Ole Olsen Kaikela i Tørberget skulle ha ensamrätt på alla transporter och kringarbeten, bruksägarna ensamrätt till all malm på hans egendomar. Det satsades friskt från början, man byggde en gård med jordbruk som fortfarande finns kvar, kolhus, hammare, smedja, blästerugn och en del annat. Men projektet fick tidigt stora problem. Tekniken de använde var redan föråldrad med sjö- och myrmalm som

grund. Redan från sent 1700-tal byggdes det större anläggningar baserade på gruvmalm med masugnar. De fem bästa åren på 1830-talet gav en sammanlagd produktion på bara fem ton järn. Trots flera reorganiseringar och auktion fick man ingen lönsamhet. Hit kom under åren fler yrkesarbetare från Östmark, lokalt fanns ingen brukstradition. Vid den tid som Hallsten med familj flyttade dit försökte nya ägare modernisera och utvidga verket, samtidigt som det byggdes arbetarbostäder, men det hjälpte inte. År 1867 blev bruket i praktiken nedlagt.

Ønsjøsveen lämnas

Hallsten Persson Bast närmade sig de 60 när han år 1870 sålde egendomen till sonen Anders. Detta år hände det mycket i familjen. Hustrun Ingeborg Thomasdatter dog den 21 maj, tio dagar senare gifte Anders sig med Ingeborg Jonsdatter, som förde in lite Himainen-gener från sin farmors sida i Søre Trysil. Den 2 augusti fick paret sitt första barn, Hallsten, som senare blev far till den kände skulptören. Vid folketellingen 1875 står Anders skriven som husfar, gårdsbrukare, hemmansägare och smed. Då hade också hans äldre giktbrutna syster, änkan Lena anslutit och noterades som tjänstepiga.

Vi vet inte säkert hur Anders brödfödde sin familj efter järnverkets nedläggning. Tørberget var visserligen en stor by med några hundra invånare, men mycket tyder på att han tidigtriktade blickarna mot Trysil Innbygd (centrum 25 km norrut), där fler kunde tänkas betala för hans tjänster. Efter systemens död 24/1 1882 sålde han Søndre Ønsjøsveen till grannen Daniel Lindgren från Östmark och flyttade till Trysil. I köpet ingick i praktiken även gamle Hallsten, som bodde kvar enligt ett födorådskontrakt till sin död 7/7 1887.

Arven delas

I bouppteckningarna efter syster Lena och far Hallsten finns information om Anders och Lenas tre bröder, som inte flyttade med till Trysil. I Lenas noteras att fadern gift om sig efter hustruns död, men det finns det inga andra spår av. I kyrkboken noteras han som änke-man vid sin död och att läkare inte varit dit, men att dödsfallet anmälts i laga ordning.

Dödsboet efter båda föräldrarna delades samtidigt, den 25/1 och den 12/6 1888. I januari deltog både Anders och brodern Sven Hallstensson Wählin, som var lärare i den svenska grannsocknen Norra

Familjen Bast var inte rädda för att bygga. Hallsten byggde först Hallstenstorp i Bastvålen, sen Søndre Ønsjøsveen i Tørberget. Sonen Anders byggde Bjørklund och Arneberg i Trysil. Barnbarnet Johan byggde Elvarheim i Trysil och på Basthjørnet i Elverum.

Foto: Lena Liljemark

Den arbetarkasern familjen flyttade till vid järnbruket i Tørberget har flyttats två gånger. Idag är den vitmålad och en del av Kjolen Hotell på Østby, nära Sälens flygplats.

Finnskoga. I juni hade Anders fått fullmakt av bröderna Per och Sven. Anders måste haft det gott ställt eftersom han både löste ut sina bröder ur dödsboet och efterskänkte den försvunne brodern Jöns i USA de pengar han var skyldig fadern, sannolikt för resan.

En driftig familj i Trysil

Genom dagböckerna från Tørberget skola kan vi fastslå exakt när flytten till Innbygda ägde rum. Hallsten hade sin sista skoldag den 13 maj 1882 och den yngre brodern Ajol den 27 maj. Deras betyg finns också noterade, liksom närvaron. Hallsten hade under alla de tre åren hög olovlig frånvaro de få veckor skola hölls. Som äldsta barn kan han nog redan varit i smedlära. Systrarna Karine, Ilanda, Ingeborg och Lena Sofie var alla födda i Bastberget, medan tre av de nio barnen: Johan, Ida och Ottar föddes i Innbygda åren 1883-1888.

Anders utvecklade sitt yrkeskunnande och räknas som Trysils första yrkessmed och den förste som drev lite större med anställda. De första

åren bodde de på gården Grindbakken, men byggde sen Björklund på mark som man inhandlat. I en brandförsäkring från 1889 ser vi att han också hade verkstad där. Smedjan var 6,7 x 6,6 meter, med en höjd av 4,3 meter. Byggnaden hade en våning, gråstensugn, en bormaskin, en sågslipmaskin och tre smidesstäd. Bostadshuset var fem meter högt med två våningar och en golvyta på 9,7 x 5,7 meter, kakelugn, spis, stort kök och panel på golvet i det stora timmerhuset.

Redan 1904 köpte han en ny tomt i centrala Innbygda där allt gjordes ännu mer påkostat, mycket större och där det fortfarande finns kvar en verkstad.

Anders lärde tidigt upp sina söner i smedyrket. Johan verkar ha varit den mest driftige. Han satsade tidigt på egen produktion och reparation av cyklar, som han också sålde. Redan 1912 växte han ur faderns lokaler och satsade stort på cykelfabrik och sportaffär med för den tiden stora skyltfönster. På övervåningen startade han ortens första fasta biograf och han var en av initiativtagarna till den första läskfabriken.

Huset Hallsten byggde i Tørberget står kvar på ursprunglig plats, med vidunderlig utsikt norrut över Tørbergssjøen mot Trysilfjellet. Inne på väggen hänger fortfarande detta porträtt av Anders och Ingeborg.

Anders var smed in i det sista

Ett smedliv är enormt hårt för de flesta, men Anders höll på till 1916, då han fyllde 70. Den hösten dog han i cancer. Två veckor senare var det sonen Ottars tur, i TBC. Meningen var att han och Johan skulle överta smidesverksamheten. Johan sålde då till en anställd och satsade på sitt eget, men när modern dog 1918 visade det sig att han hade ännu större ambitioner och flyttade 7 mil söderut till det större Elverum där han startade bilförsäljning. "Basthjørnet" vittnar än idag om den driftige affärsmannen.

Hallsten reste till "byen"

Anders Hallstenssons äldste son Hallsten flyttade redan 1885 till residensstaden Hamar för vidareutbildning, något som också var möjligt tack vare familjens goda ekonomi. Men det kunde ha startat

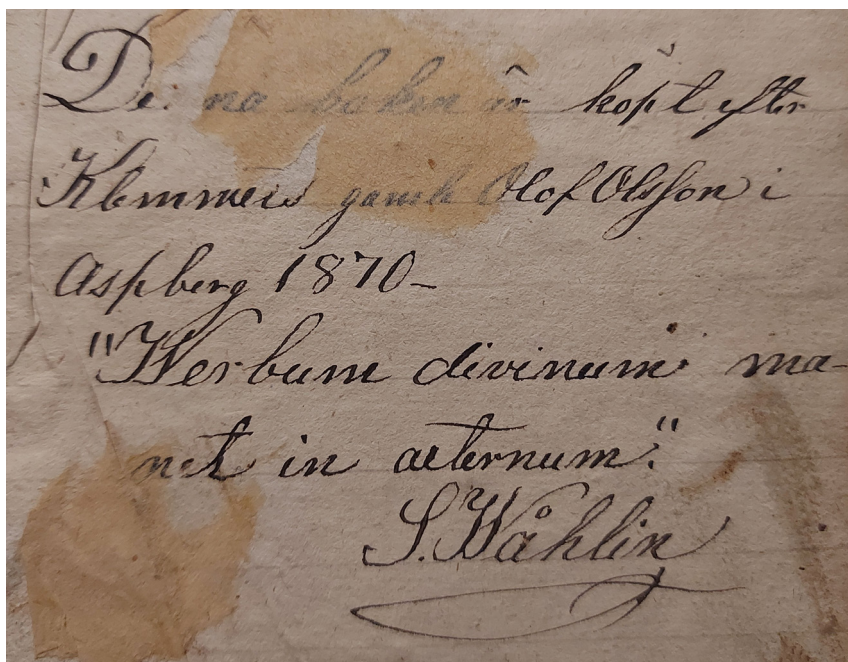
annorlunda. Hallsten föddes i Tørberget den 2 augusti 1870, men blev nöddöpt i hemmet av barnmorskan Andrea Olsdatter. Detta tyder på att han hade en tuff start och först den 5 december var han stark nog för resan till kyrka och dop. Vid folkräkningen 1891 var han 21 år och tillfälligt hos föräldrarna i Trysil. Då uppgavs att han bodde i Vang (Hamar) där han noterades på gården Vidarshof som "gårdsgutt utførende vad der forfalder". Enligt kyrkboken flyttar han från Trysil till Oslo den 12 februari 1896, men i praktiken hade han redan bott där i fyra år, enligt barnbarnet Dyveke. Anledningen till att papperen ordnades just 1896 var nog att han dels fick en dotter i juni det året och att han i april förvärvat s.k. borgerskap, fått tillstånd att få starta handelsverksamhet i huvudstaden.

Barnbarnet Dyveke Bast har berättat att farfar Hallsten tidigt handlade med hästar, transporter och försäljning. Han var sannolikt varm i kläderna redan vid ankomsten till

storstaden och såg möjligheterna. De bodde i alla år runt Grünerløkka och där föddes hennes far Ørnulf och hans tvillingsyster Tyra. Där växte de upp och där hade Ørnulf sin första ateljé. Dyveke var som barn ofta hos släkten i Trysil på somrarna, där de levde ett helt annorlunda liv på landet. Hon var också med fadern när flera av hans kända skulpturer invigdes. Hon besökte också Östmark och Bastvålen efter att släktens anor blivit kartlagda. Nu har hon också fått en inbjudan till Tørberget, där farfars farfars hus från 1865 står kvar och gammelfarfars och gammelfarmors brudfoto fortfarande hänger på väggen. Här slutar artikeln om familjen Basts "genväg" från Östmark till Oslo. Ørnulf och hans fantastiska verkkan man läsa om på nätet.

Sven Hallstensson Wählin var född i Bastvålen 1840 och blev examinerad lärare 1862. Den 18/11 1864 kom han från Södra Finnskoga till Aspberget i Norra Finnskoga enligt flyttlängden. År 1769 gifte han sig med Marit Matsdotter Muhoinen i byn, då hade de redan fått dottern Mathilda Sofia, som föddes i Trysil.

Bilden nedan visar en av Trysil Finnskogs två bevarade finska Gottlundsbiblar. Den köpte lärare Wählin på auktionen efter Olof Olsson Muhoinen i Aspberget 1870.

Smederna Basts arbetsredskap kan tyckas outslitliga. I Norges största skogskommun var inriktningen självklar: yxor, barkspadar och flottarhakar till att börja med. De finns kvar i området där de verkade, men av Johans cyklar finns bara fotot av logon bevarad

Den patrilinejära resan av Adolf Olssen Nords förfäder

av Rob Flanagan Stieglitz

Bild 1 - A.O. Nord strax efter ankomsten till Dakotaterritoriet. Från ett 4x6-tums foto markerat på baksidan, "Från Ball's Gallery, Grafton, D.T." (D.T. för Dakotaterritoriet, alltså före 1889) Med tillstånd av Mark Nord

Släktforskaren har för närvarande tre typer av DNA-tester för att hjälpa till med sin forskning.

- Autosomalt DNA – atDNA
- Y-DNA
- Mitokondriellt DNA - mtDNA

Autosomalt DNA (atDNA) test är bäst för dem som letar efter genetiska matchningar för att hjälpa till att hitta de saknade namnen i deras släktträd. Analysen av atDNA omfattar tjugotvå av dina tjugotre kromosomer. Dessa kromosomer innehåller en 50:50-blandning av DNA som ärvs av dina föräldrar.

Y-DNA och mitokondriellt DNA (mtDNA) är specifika för att spåra ens patrilinejära och matrilinejära linjer exklusivt. Ingen av dessa kromosomer bildas genom en blandning av faderns och moderns DNA och förs vidare till sin avkomma relativt oförändrad. Dessa kan vara användbara för släktforskning men är mer informativa om dina djupa förfäder.

I min artikel i förra numret av *VärmlandsAnor* berättade jag hur jag kopplade ihop min fru Bettas svenska härkomst med en släkt i Arvika.¹ Bette och Lisbeth är kusiner som är förbundna genom Bettas farfar John Nord.² Johns far var Adolph Olssen, som emigrerade till USA 1885 och ändrade sitt efternamn till Nord vid ankomsten. (Bild 1) Släktskapet etablerades med hjälp av atDNA, men eftersom kopplingen är till en farfar, kan

hans Y-DNA ge någon ytterligare information?

Y-kromosomen går i arv som en fars efternamn men bara till en mans söner, som nämnts, relativt oförändrat. Normalt en exakt kopia, men mutationer (**Single Nucleotide Polymorphisms**) kommer att inträffa över generationer under replikationen av könsceller. (Bild 2) Om denna permanenta mutation (**SNP**) ska fortsätta att föras vidare generation efter generation måste den inte göra någon skada eller möjligen vara fördelaktig (evolution).

För att få ett prov av Nord Y-kromosomen skulle jag behöva spåra upp

en direkt patrilinejär ättling. Som en erfaren släktforskare är det lätt att hitta och kontakta dem, att be dem testa är ingen lätt uppgift men till min förvåning hittade jag en som redan hade testat.

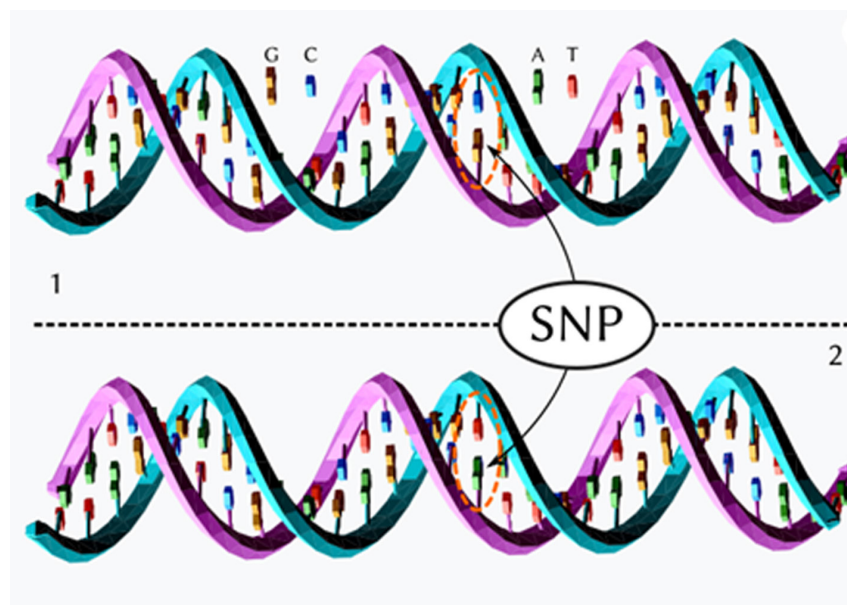
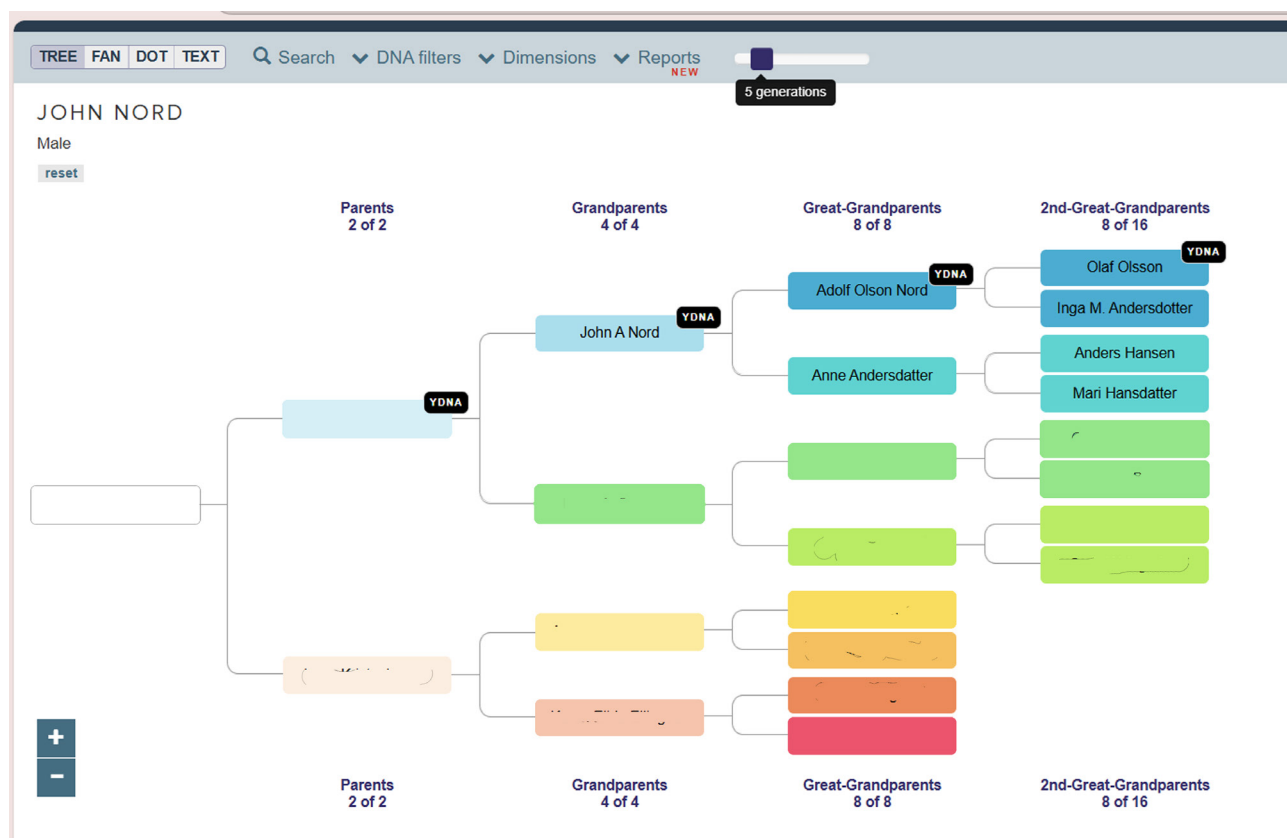

Bild 2 - Enkel nukleotidpolymorfism (SNP) Under meiotisk replikation (produktion av könsceller) kan ett "misstag" eller mutation inträffa på en unik plats i denna DNA-sträng, som ersätter nukleotiderna cytosin och guanin (CG) med nukleotiderna tymin och adenin (TA) till exempel.

1 Robert Stieglitz, "DNA: Connecting Past and Present – a Success Story", *VärmlandsAnor*; volym 4, utgåva 4,1 dec 2024.

2 Robert Stieglitz, "Vem var Lisbeths farfars far?" *Tidskrift för genetisk genealogi*, april 2024 (<https://jogg.info/article/121-006/>).

3 David Eccles, "En enda nukleotidpolymorfism är en förändring av en nukleotid på en enda basparsplats på DNA. Skapad med Open SCAD V2021.01 och Inkscape V1.0.2." *Wikimedia Commons*, 8 maj 2021

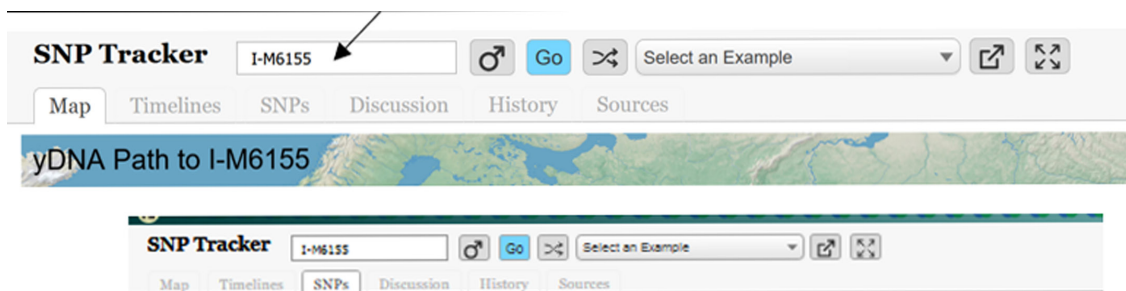

4

Resultaten av ett Y-kromosomtest rapporteras som en alfanumerisk haplogrupp. Haplogruppbeteckningen bestäms av alla **SNP:er** (mutationer) som finns på individens kromosom. Varje individ som har samma uppsättning specifika **SNP:er** på sin Y-kromosom måste härstamma från samma förfäder.

Family Tree DNA ger fullständig analys av Y-kromosomens haplogrupp. Den alfanumeriska haplogruppen som rapporterades för Nords patrilinejära linje var I-M6155.⁵ För att förstå vad detta betyder eller vad det kan berätta för oss om den patrilinejära linjen av Nords, har ett nytt verktyg nyligen

släppts online. Detta verktyg byggdes och designades av Rob Spencer från Scale Innovation.⁶ De data som används kallas SNPTracker och kommer från **SNP-resultaten** som bestäms av Family Tree DNA.⁷ För att se SNP:erna som finns på din Y-kromosom, ange haplogruppen i den angivna rutan som visas i bild 4 och tryck på enter.

4 "Förfädersträd - John Nord," *DNA-målare*, Y-kromosombana, 2024 (<https://dnainter.com/tree/77661>).

5 "Genetisk testning för härkomst, familjehistoria och släktforskning," *FamilyTreeDNA* - Nord Y-kromosomhaplogrupp I-M6155, 2024 (<https://www.familytreedna.com/my/familyfinder/matches/detail-view>).

6 Rob Spencer, "SNP Tracker", Scaled Innovation, tillstånd att använda bilder per Rob Spencer, e-post till Rob Stieglitz 9 sep 2024, n.d. (<http://scaledinnovation.com/gg/snpTracker.html>).

7 Ibid.

Lägg märke till att varje SNP (mutation) har sitt eget haplogruppnamn, där den senaste eller sista SNP som inträffade på individens kromosom är den som rapporteras för dem. Därför definieras en individs Y-kromosomhaplogrupp av dess terminala SNP. Varje SNP har tilldelats en ungefärlig ålder och plats för när och var det troligen inträffade. *SNPTracker* plottar sedan alla de SNP:er som finns på individens Y-kromosom på en världskarta och kopplar sedan ihop punkterna.

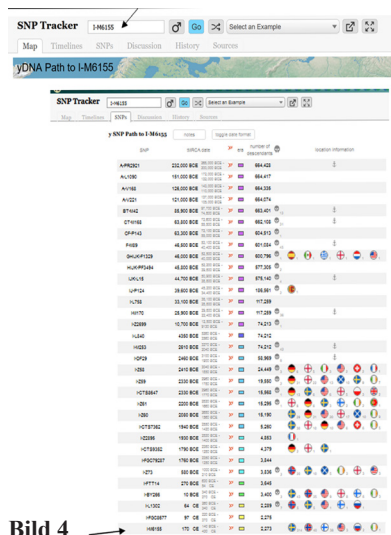

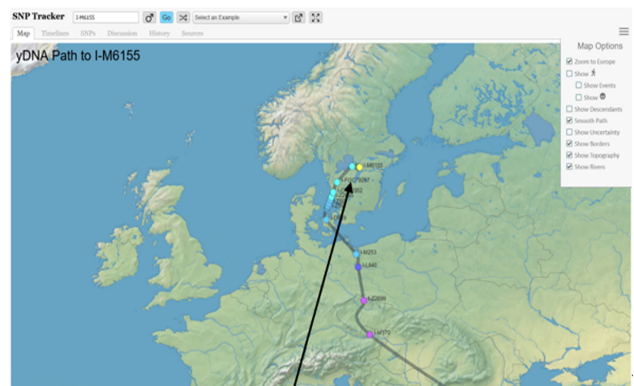
Bild 4 → 8

Bild 5

Resan för de patrilineala manliga förfäderna till Nord-linjen som migrerade ut ur Afrika (CF-P143) för cirka 65 000 år sedan kan visualiseras med detta unika verktyg. Den manliga (I-DF29) förfadern kom till det som nu är Skandinavien omkring 2460 f.Kr. (före vår tideräkning).

Det finns två kartor (bild 6) nedan, den ena av en förstörad bild av yDNA:s väg till I-M6155 den andra en karta över Sverige med en markering som visar varifrån Adolf Olssen Nord utvandrade i Värmland. Från kartorna kan du se ännu ett exempel på genetisk släktforskning som stöder din traditionella genalogiska forskning.

10

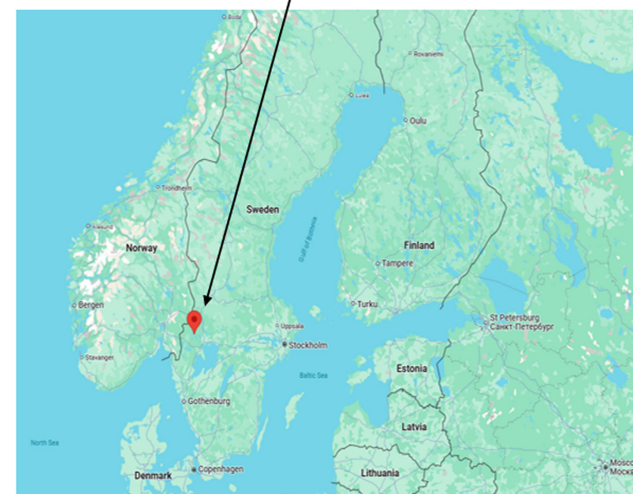

Bild 6

Slutsats

All släktforskning ska ha dokumentation som stödjer ditt arbete/dina resultat. Användningen av DNA tillsammans med traditionell släktforskning kan komplettera dina fynd och ger dig en intressant historia om dina djupare förfäder.

8 Rob Spencer, "SNP Tracker", *Skalad innovation*, haplogrupp I-M6155, 2022 (<http://scaledinnovation.com/gg/snpTracker.html?snp=y874>).

9 Spencer, "SNP Tracker", *Skalad innovation*, yDNA-väg till I-M6155.

10 Spencer, "SNP Tracker", *Scaled Innovation*, Zoom in i Europa, haplogroup I-M6155.

En gravskrift 1714 och ett bröllopskväde 1719 med ett och annat om värmländska Ullbergare och Tingvallare.

av Pelle Räf

Under 1600- och 1700-talen var det i högreståndskretsar vanligt att särskilt inför bröllop och begravningar författa och låta trycka hyllningsdikter, i vilka man uppvaktade brudpar eller prisade avlidna. Dylika småtryck kan vara svåra att hitta i bibliotek. Under de senaste decennierna har emellertid några litteraturhistoriker intresserat sig för dem. Nämnas kan i första hand professor Stina Hanssons "Svensk bröllopsdiktning under 1600- och 1700-talen", Göteborg 2011. Vidare är tillfällesverser författade av värmländska studenter i Uppsala under 1600-talet ingående redovisade och studerade i överbibliotekarien Lars Burmans "Studentdikt för tillfället 1660–1699", Uppsala 2020. Från förra seklet observeras Hans Salander (1903–1983) bibliografiska förteckning 1971 över "Personversar tryckta i Skara under 1700-talet". I sitt företal påpekar Salander att produktionen av sådana små kväden i Sverige under 1700-talet uppnådde "rent gigantiska proportioner", eller omkring 25 000 tryck. Han citerar då Jan-Öj-

vind Swahn (1925–2016) i "Glädje och sorg", Karlskrona 1963.¹

Ett antal grav- och bröllopskrifter av intresse för värmländska släkt- och personforskare är förtecknade i "Katalog över Fryxellska samlingen i Karlstads stifts- och läroverksbibliotek" av lektorn Nils Lindahl (1887–1968), Karlstad 1930, speciellt i samlingens volymer 114–116. Där påträffas ett exemplar av en gravskrift tryckt i Stockholm och författad av någon "J. Ullberg" över inspektorn Anders *Bengts-son* Ullberg, som enligt titelsidan ändade sin levnad 10/9 och "Uti mycket förnämt Folkz närwaro" beledsagades till sitt vilorum "den siuttonde der på föliande *October*, Anno 1714."

Var inspektorn Ullberg dog, får vi inte veta på den fyrasidiga trycksakens titelblad. Men via ArkivDigital's "Släktnamnsregister Värmland", läser vi i *Nedre Ulleruds ministerialbok*, att han så gjorde 1714, men 14/8 och begrovs 7/10 i den församlingen, sedan han "lefwat 80 åhr." Samma dödsdatum

har anammats av Anders Edestam (1898–1977) i dennes herdaminne.²

Vi *Frestas* därför anta, att griftnädesförfattaren Ullberg inte fanns med bland de förnämiteder som följde hans gamle namne till grav. Felunderrättad om dödsdatum var han måhända i Stockholm på besök hos boktryckaren Michael Laurelius (död 1719).³

Med fiktiv hjälp av liemannen i den färdigstuckna allegorin ovanför de första stroforna förflyttas vi till det lugubra krigsåret 1714, då Karl XII fortfarande var kvar i Bender, och

Nu är en farlig Tijd/ ett bister Öde wisas/

At hwar en finner wäl/ at han af Himlen risas/

När plundrar Ryß och Dansk/

här teer sig dyran Tijd/

Så at nu mången är/ som lef ledsnar wid.

En arg ock listig Werld här öfwer alt grasserar,

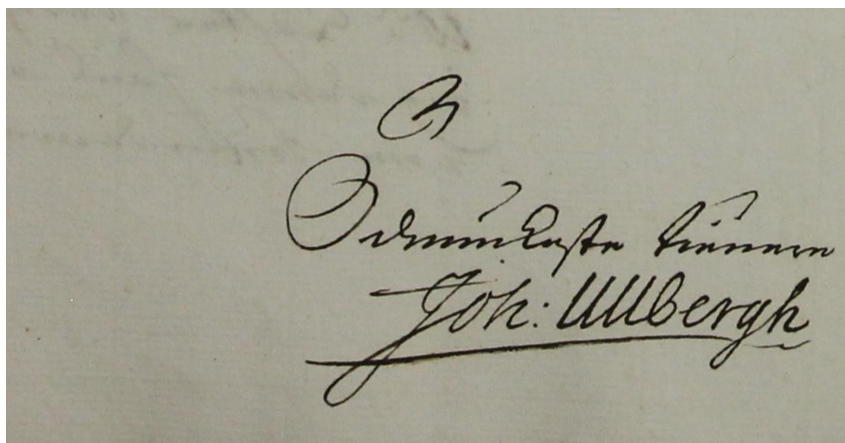
Som at oß illa går/ der öfwer *Trumpherar*,

När Lyckan widrig är och Winden syns Contrair,

Då yfz/ då frögdas hon och der åth gladlynt är:

o s v ytterligare två strofer lamentation, innan författaren ägnar sig åt den som läggs på bår och långt från barnavår får gråa hår. Därefter kommer svårtolkade uppgifter om förhållandet mellan den döde och hans biograf, först vagt allmänt positivt utan säkerställt släktskap: "Jag ey förgiäta kan titt Faders Hierta ömma/ Tu burit har för mig", men sedan: "At du min Farbror kiär/ som ligger tyst och död", samt:

Tu war min Faders Far ändock

Johan Ullberghs autograf. Bildkälla: Kils häradsrätt (S) FIa:1 (1720-1724) Bild 106 (AID: v433823.b106, NAD: SE/VA/11168). Arkiv Digital

tu war hans Broder/
Han fann i tig en fahr/ när han af
Fahr och Moder

War öfwerigifwen, blef lell⁴
hulpen tils han gick

Från tig/ til *Pallas* Hoff⁵ och
kranz af Lager fick.

Hwad tu har wist min Fahr/ du
mig och jämwäl wiste/

Så at i tig iag mist/hwad jag i
honom miste/

Fördenskul när som du ifrån
oß böd god natt/

Tog all min frögd farwäl/ och
omkull störtes platt.

Vi förmår alltså inte helt förstå och fastställa de ”fa(de)r-liga” relationerna i dessa strofer, utan citerar i stället gravskriftens sista vers. I den lyckas *författaren* Ullberg att få ”livet” att rimma med ”Skived”, då i Grava söder om Ullerud, där en inbyggare får heta ”Ullebo”. Men han var nog alltför hoppfull om hur länge minnet av inspektorn Ullberg skulle leva kvar vid Klarälvens nedersta forsar:

Då någon Ullebo än blir hoos oß
i lifwe/

Och hör den strida Ström wid
Deije och wid Skifwe/

Skal Anders Ullbergs namn/
bland stora/ och bland små/

Trotz wanskligheten sielf/ ej
någonsin förgå.

Anders Bengtsson Ullberg i Småris förekommer åtminstone som donator av ”2 st. wackra liusastakar på Altaret” bland tennsaker, och hans hustru komministerdottern Sigrid Hansdotter Iser (född ca 1631) från Östra Fågelvik bakom ”1 ny Mäbeskorta”, då Nedre Ulleruds kyrkas föremål inventeras 20/12 1719.⁶ Maken är även identifierad i ”Grens matrikel” som ”arrendator av laxfisket vid Deje”.⁷

Samma matrikel innehåller också en Ullbergare som skulle kunna vara identisk med gravskriftsdiktaren, nämligen kyrkoherden Johan Ullberg (död 1733) i *Fresta* några mil norr om Stockholm.

I Fant-Låstboms obsoleta herdaminne uppges visserligen att denne var upplänning.⁸ Men detta hans ursprung tycks inte vara helt säkerställt. Gift var han i varje fall med Euphrosina Aurenia (död ca 1756), dotter till prostsonen Erland Jonæ Aurenus (1636–1696) från Ekshärad.⁹ Dessutom ”möjlig” bror till den Ullerudsfödde Johan *Bengtsson* Ullberg (död 1693), som efter Upsala-studier från 1674 och tjänstgöring som regementspastor vid ett livregemente i Stockholm förekommer som präst i Nyköping.¹⁰ Dennes far var komministern i båda Ullerudssocknarna, västgöten Benedictus Andreae (död ca 1660), bosatt på gården *Småris*.¹¹

I samband med dessa två identifierade Bengtssöner bör även nämnas adelsryttaren Nils Bengtsson Ullberg, som inhyst på gården Rosendal i Nedre Ullerud. Dit sades han ha kommit från Stockholm, innan han drunknade i den närbelägna Blysjön 16/3 1739, 66 år gammal. I Adelsfanans generalmönsterrullor får man tyvärr veta mer om hans häst än om honom själv, men han tycks ha blivit engagerad vid detta regemente i Stockholm omkring år 1712.¹²

Fresta-prästen Johan Ullberg är också trolig släkting till brudgummen i ett bröllopskväde från 1719. Det har påträffats via en förteckning över tillfällestryck i Finlands nationalbibliotek i Helsingfors. Författaren ”JOH. VELIN” är identisk med prästsonen Johan Welin (1692–1746). Efter studier i Uppsala fr ro m 1712 och tjänst som konsistorienotarie i Karlstad 1725–32, blev denne kyrkoherde i Gillberga. Han sades ha varit ”av ett ganska muntert och roligt sinnelag”.¹³ I Upsala anlidade han en Johan Henrik Werner (död 1735 enligt Libris), som var både ”Hennes Kongl. Majestet och Upsala *Academiae* boktryckare”.

På titelbladet gör sig Werner

emellertid skyldig till ett tryckfel i Welins tautologiska titel ”**Kärleks oföränderliga Beständighet**” till dikten med anledning av bröllopet i Nyedska Molkom 14/7 1719 mellan inspektorn Johan Ullberg och jungfrun Christina Maria Tingvall (ca 1702 - 1723). Welin inleder sedan diktandet med att frossa i antiteser på de första av sammanlagt nästintill tjoget fyrraderingar:

ETt är/ som mången gång mig i
förundran bracht/

När som jag eftertänckt hwad
tiden gör för under;

Hur’ all ting wäxlas om hwart
åhr/ hwar dag och stunder;

Hur’ thet/ som starkast war/ har
åter ingen macht.

När ett här wäxer til/ så tar ett
annat af/

På sommar följer höst/ på höst
strax winter kommer/

På kaller winter=natt blir liuf-
lig währ och sommar:

Så får det ena lif utur det andras
graf.

Nu smakas surt/ nu sött/ nu bytes
snjö i tö/

Nu skiftas hwitt i swart/ nu
moln/ nu sohlskijn wankar/

Nu kännes kalt nu warmt/ nu
kastar man der ankar

Som förr war jordfast wall/ men
nu är öpen siö.

Naturen intet har uti sin wida
famn

Som ey af wansklighet sin art
och dehl mond’ taga/

Alt monde tidsens längd med
frätand’ tänder gnaga/

At alt af flychtighet må billigt
bära namn.

Ett *mode* står i dag/ i morgon
annat blir/

Utländska folksens art en
hemfödd efter gapar/

Och thet han sist fick se/ be-
gärligt efter apar:

Men thet uhr gammalt är med
afwog syn anser,

etc, innan Welin koncentrerar sig på kärleken, i de dussin strofer som återstår:

Är icke kärlek den/ som alltid varit har/

Som blir/ som är/ som gör at wij här ännu lefwa/

Som hade och den kraft at Adam kände Eva,

När de af HERran sielf först giordes til ett par.

Af kärlek derfor' är vår första werlds uphof/

Af kärlek är ock det/ at hon står än på benen/

Af kärlek är ju folk/ ey utaf hårda stenen/

Ey gör *Deucalion* el' *Pyrrha* der af prof.¹⁴

o s v ända fram till de två sista stroferna, då vi äntligen med "Småris-folket" får en biografisk uppgift, åtminstone om brudgummen och hans hemvist:

Herr Brudgum/ J ock är en sådan Maka wärd/

Som/ ther thet stått hos mig/ jag ingen häldre unnat

Än Ehr/ min Foster=Bror; men sj! hwad jag ey kunnat/

Är dock af Himmelen ehr redlighet beskärtdt.

Så lefwen bägge säll uti så många åhr/

Som på den samma ort thet

Småris=Folket gamla

Sin Barn och Barna=Barn til tredie ledh fick samla/

Och med odödligt namn bar sina hwita hår.

P g a en stor lucka i Nyeds vigsel-längd och att husförhörlängderna börjar först 1776, kan man inte den vägen få några kompletterande uppgifter om brudens föräldrar. Vi vågar dock med hjälp av Nyeds sockenmonografi påstå, att hon var dotter till Christina Maria Carlberg (ca 1677 - 1744) och brukspatronen på Molkom, Lars Ingemarsson Tingvall (ca 1672 - 1709).¹⁵ Då föräldrarna gifte sig 1696 hade även

de blivit förärade hyllningsverser, av studenten Daniel Kollberg (ca 1674 - 1737) i Upsala, Denne blev med tiden kyrkoherde i Visnum efter att bl a ha varit regementspastor vid Karl XII:s artilleri i dåvarande Elbing öster om Gdansk.¹⁶

Av Welins sockersöta slutvision med barnbarn och grånande hår på gården Småris i Nedre Ullerud blev dock intet. Ty i Nyeds dödbok redan 1723 får vi först veta att bruden flyttat tillbaka hem till föräldrarna:

d: 3. *Marti* begrofs *Inspectorens Johan Ullbergs* Käreste *Christina Maria Tingvall* som i sitt siukliga tillstånd flytte ifrån Småris hit till Mollkom och afsomnade d: 20. Febr. war 20 åhr 8. månader och 8. dagar gammall. Begrofs i Kyrkan i H. *Frykboms* Graf.

I den graven låg förmodligen redan tre spädbarn födda av den frukt-samma Anna Christina Becklind (ca 1695 - 1776), vilka avlidit åren 1718-22. Anna Christina var maka till pastoratets komminister Jonas Frykbom (ca 1681 - 1753).¹⁷

Det Ullberg-Tingvallska bröllopet i Molkom 14/7 1719 hade dock hoppfullt resulterat i födsel med dop 16/7 1720 i Nedre Ullerud av "*Madame Stina Maja Tingvals Barn*" Johannes: "*Madame Annika Rudeen* Bar Barnet och henne fölgde *Madame Helena Ullberg* samt dygderijka Jungfru *Greta Tingvall*". Gudmodern torde ha varit prästänkan och prästdottern Anna Rudén (ca 1659 - 1730), och den jungfrueliga mostern finner vi femtio år senare som änkemajorskan Margareta Wallencrona på herrgården Hammar i Bro.¹⁸ De kvinnliga dopvittnena kompletterades av regementsfältskären Daniel Noreen (ca 1687 - 1742) och någon "*sieur [=herr] Hedengran*".¹⁹

Men i Nyeds dödbok 1725 läser vi tyvärr, att "*d:1. Jan: begrofs Inspectorens* på Småris, Sohn Jean Ullberg som blef död i Mollkom

d. [lucka] *Dec:* och war 4½ åhr gammall." Sannolikt hade han fått följa med modern till Molkom och efter hennes död vårdats av mormodern Christina Maria Carlberg.

Hans far hemma på Småris i Nedre Ullerud förekommer ett par gånger i den församlingens kyrkoarkivalier under 1720-talet. Till en början i ett inventarium 31/7 1726 efter ett timglas skänkt av komministern Lars Ullbom (ca 1677 - 1730), "och ett annat af Herr *Inspectoren Johan Ullberg*". Vidare på sockenstämma 26/11 1727 under ordförandeskap av dåvarande superintendenten Jöns ("*Joannes*") Steuchius (1676 - 1742), då församlingen tillfrågades om de ville "eftergifwa *Interasset* på de af Hr *Inspector Johan Ullberg* länte 100 D^rS^m af Kyrkans Medel?" Det gick alla med på, bl a tack vare "de hedersamma föräringar be^{nte} Herr *Ullberg* tid efter annan gordt til Guds Hus i sin wälmagt, som nu sedermera förbytt sig i allehanda wederwärdighet ... Och som *Capitalet* war betalt; ty lemnades det pantsatte silfret Herr *Ullberg* tillbaka".²⁰

Förutom av hustruns och sonens död hade alltså Johan Ullberg drabbats av pekuniära bekymmer. De kan förslagsvis hänga samman med ett ärende som figurerar i Kils härads dombok 17/10 1728 med författaren av bröllopsdikten, nu konsistorienotarien Johan Welin inblandad.²¹ Därav framgår att Ullberg och Welin tycks ha känt varandra väl, måhända ända från Welins studietid i Upsala. Detta såvida vi vågar hävda att den värmländske student "*Johan Ulbergh*" som skrevs in vid universitetet 19/3 1713 är "vår" Ullberg, två dagar efter en landsman "*Johan Thingvall*".²² Hammarpatronen Anders Ullqvist (ca 1684 - 1747) på Åna i Nedre Ullerud krävde 1728 Welin på drygt 65 daler silvermynt som Ullberg var skyldig Ullqvist. Involverade i målet var även sterbhusintressenterna efter biskopen Matt-

hias Iser (1645 - 1725) i Västerås, dennes son justitiekanslern Carl Iserhielm (1681 - 1748) och rådmannen Erik Tholerus (död 1743) i Karlstad,²³ d v s en riktig delikatess att mumsa på för de läsare som förmår smälta dylika ekonomiska intrikatesser.

Johan Ullberg påträffas i häradsrättsarkivet vid ytterligare ett par tillfällen, båda gångerna med stavningen "Ullbergh". År 1722 har en granne Anders Bengtsson i Vik trots förbud huggit bl a långtimmer på Småris ägor. Vidare intygar 13/8 1723 han och "Mad^e Anna Rudeen" - sonens gudmor - att en grannkvinna Maria Larsdotter kommit till dem på Småris, efter att ha blivit blåslagen "både på Ryggen och öf bröstet" av sin dräng och en soldat.²⁴

Men när och var inspektorn Johan Ullbergh på Småris avled är tills vidare okänt. Vi får hålla till godo med hans handstil och namnteckning.

Fresta kyrka i Uppland har en koppling till Ullbergssläkten från Nedre Ullerud genom kyrkoherden Johan Ullberg.
Foto: Carl-Johan Ivarsson

1. Se t ex även Sjökvist, P, Tillfällesverser på ABM-institutioner, Uppsala 2001, & Möller, D, Fänad i helgade grifter, Lund 2011 s 15 ff!
 2. Edestam, A, Karlstads stifts herdaminne ... 2, Karlstad 1965 s 68 (Hädanefters endast volym och sida).
 3. Se t ex: Perälä, A, Biografi på vers. – Historiska och litteraturhistoriska studier 96(2021) s 231-45!
 4. = "likväl, dock", numera dialektalt (uttal: "la") men under 1600-talet måhända en motsvarighet till det extremt överdrivet brukade pleonastiska "liksom" nu under början av tvåtusentalet (SAOB).
 5. Pallas (Athena) var vishetens gudinna, varför hennes hov tolkas som akademi eller universitet där någon lagerkransas efter avlagd examen.
 6. Nedre Ullerud KI:1 s 1 f & Edestam 3:98.
 7. Gren, E, Värmlands nation i Uppsala 1595-1677, Uppsala 2000 s 97 & 223 f.
 8. Fant, JE, & Låstbom, AT, Upsala ärkestifts herdaminne 1, Upsala 1842 s 397.
 9. Gren aa s 127 f. Förf:s e-postkorrespondens med Ärkestiftets stiftshistoriska kommitté stärker antagandet om släktskap mellan värmländska och uppländska Ullbergare decennierna kring 1700.
 10. Hagström, KA, Strengnäs stifts herdaminne 2, Strengnäs 1898 s 311, & Gren aa s 97 & 141.
 11. Edestam 2:67 f.
 12. Adelsfanan GMR 1530, 21-22/9 1713 "på Kongl: Mai:tz Stallgård" (Bild 1420 i AD).
 13. Edestam 4:134.
 14. Deukalion och hans maka Pyrrha i den grekiska mytologin kan jämföras med Adam och Eva, eller om man föredrar Ask och Embla.
 15. Nyed, en lokalhistorisk studie och hembygdsbok, Nyed 1970 s 120 f.
 16. Burman aa s 92 & Edestam 2:303 f.
 17. Edestam 3:134.
 18. Edestam 3:134 & 244.
 19. Daniel Noreen examinerades som fältskär 1717 och deltog därefter i fälttåget mot Norge. Han var son till rådmannen och stadskirurgen i Karlstad Mathias Noreen (ca 1660 - 1736) o h h Apollonia Kjellberg (Edestam 4:243, Sacklén, JF, Sveriges läkare-historia ... 2:1, Nyköping 1823 s 297 f, & Noreen, A, Anteckningar om Kungl. Hallands regemente ... Sthlm 1911 s 690).
 20. N Ullerud KI:1 s 1 & 7.
 21. Kils hd A1a:10 §54 (Bild 23 f) & Ibid Fia:3 (Bild 82 ff i AD).
 22. Carlsson, AB, Uppsala universitets matrikel 2, Uppsala 1919-23 s 86, & Gren aa s 218 sista raden.
 23. T ex Gren aa s 168 ff & 173.
 24. Kils hd F1a:1 (Bild 106 f & 143).
- Därutöver har uppgifter i aktuella kyrkoarkiv plockats via ArkivDigital.

Från fältjägare till fattighjon

av Marika Kjellén

Mitt i vintern år 1792, den 16 januari, föddes gossen Jonas i Övre Älgestad i Köla socken. Han var det femte och yngsta barnet till det fattiga paret Per Erlandsson och Karin Jonasdotter. När Jonas var nio år gammal blev han faderlös och när han var 17 år dog även modern. Då hade Jonas redan behövt försörja sig som dräng i tre år. År 1812, när Jonas var 20 år gammal, värvades han till Värmlands fältjägarbatal. Han lämnade Köla men kvar blev en utomäktenskaplig son som föddes i oktober 1812: Nils Jonasson.

Jonas hamnade i kapten Ugglas kompani som nr 77 Jonas Hjort och det noterades i rullorna att han var skraddare. I april 1813 mönsttrade han och övriga värmländska fältjägare i Göteborg och skeppades därefter till Tyskland för att strida i Napoleonkriget. Mannarna marscherade mellan olika orter i trakterna kring Berlin, bevisade två större slag under sommaren 1813 och deltog sedan i slaget vid Leipzig, den 16 - 19 oktober. Slaget vid Leipzig kom senare att kallas för "folkens slag" eftersom så många nationer var representerade. Det anses vara det största och blodigaste slaget i Europa fram till första världskriget, med närmare en halv miljon inblandade soldater, varav nästan 100 000 sårades eller dödades. På slagets fjärde och sista dag deltog de värmländska fältjägarna aktivt och tappert i stormningen av Leipzigs stadskärna, där delar av Napoleons trupper blivit instängda. Förhållandena i och kring Leipzig beskrivs som förfärliga. Från Leipzig marscherade värmlänningarna till Holstein och 1814 vidare till Belgien, där de deltog i blockaden av fästningen Maastricht. Den 6 juni 1814 skeppades fältjägarna tillbaka till Sverige på båten Gustaf III,

eftersom de skulle dra ut i fälttåg mot Norge. Men i debarkeringsrullan saknas 77:an Jonas Hjort och i generalmönsterrullan för 1816 framkommer det att han hade rymt. Antingen rymde han redan någonstans nere på kontinenten, eller så var han inte i skick att följa med på Gustaf III och rymde när han väl var tillbaka i Sverige.

Det är rimligt att anta att Jonas deltog i en del stridigheter och hade upplevt krigets fasor. I dag vet vi hur detta kan påverka en människas psyke. Jonas upplevelser kan mycket väl ha präglat återstoden av hans liv. Klart är dock att han försvann någon gång efter 1813. Det skulle dröja 16 år innan han dök upp igen.

Ett sockenstämmoprotokoll från Köla för december 1829 bringar klarhet i Jonas Perssons förhållanden under de år han var försvunnen. Han kallas där visserligen för Pettersson, men eftersom Per och Pet(er) var utbytbara varianter av samma namn och att senare uppgivet födelsedatum och födelsehemman överensstämmer med Jonas Perssons handlar det utan tvekan om en och samma person.

Av sockenstämmoprotokollet framgår att Jonas hade försörjt sig som skraddargesäll och som sådan genomfört gesällvandringar på många olika håll. Hans pass ska ha innehållit betyg och attester inte bara från ett stort antal orter i Sverige, utan också från flera andra länder. Av den anledningen hade han inte noterats i några husförhörlängder under de år han varit försvunnen. Det framgår vidare att Jonas under sommaren 1829, inför en vandring till Kristiania (nuvarande Oslo), hade drabbats av "åkomman sinnessvaghet" och för sin egen och andras säkerhet hade överlämnats

De värmländska fältjägarnas uniform under Napoleonkriget

till kronobetjäningen. Efter behandling på hospitalet i Karlstad ansågs han "någorlunda förbättrad" och skulle skrivas ut igen. Kungens befallningshavande hade då kontaktat Jonas födelsesocken i avsikt att återbörda honom dit. Jonas var dock fattig och tycks inte ha ägt mer än de kläder han gått och stått i, kläder som han "under sin sinnessvaghet sig afslitit". Eftersom hans syskon i Köla ansågs för fattiga för att kunna hjälpa honom, skulle det falla på socknens fattigvård att sörja för Jonas uppehälle. Sockenstämmans resonemang visar emellertid att man inte ansåg sig ha något ansvar för honom. I sin egenskap av fältjägare och skräd-

dargesäll hade han varit borta från Köla alltför länge för att kunna få del av socknens understöd. Sockenstämman uttryckte det som att "de till denne Pettersson inte kunde anse sig hafva annan förbindelse än till hvarje annan olycklig främling". Helst såg man att han skulle bege sig till Kristiania, dit han ju ändå varit på väg när han insjuknade.

Köla socken drog dock det kortaste strået och sockenstämman rapporterade i februari 1830 att skräddargesällen Jonas Pettersson, efter genomgången "dårkur", som beordrat hade återvänt till sin födelsesocken Köla. Han var ålagd att där inom en månad skaffa sig "laga försvar och sysselsättning". På grund av sin sjukdom och att det redan fanns tillräckligt många skräddare i socknen hade Jonas svårt att klara dessa åtaganden. Sockenstämman menade då återigen att han istället borde bege sig till Kristiania.

Av husförhörlängden framgår det att Jonas trots allt stannade i Köla och att han bosatte sig i hemmanet Övre Älgestad, där han var född. Han försökte försörja sig som skräddare och anlidade sin utomäktenskapliga son Nils Jonasson som skräddardräng. Det verkar dessvärre inte ha funnits tillräcklig efterfrågan på Jonas tjänster, för i augusti 1831 rapporterade sockenstämman att han hade lämnat in en ansökan om fattigunderstöd. Han beviljades 5 riksdaler banco som bidrag till kläder, under förutsättning att han skaffade sig pass och tillstånd att fortsätta sin gesällvandring. Man gjorde alltså ett nytt försök att få Jonas att lämna socknen.

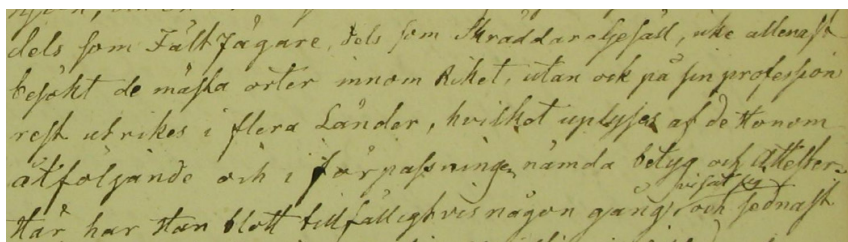
Värmlands fältjägare syns till vänster storma in i Leipzig den 19 oktober 1813. Tavlan är målad av Carl Johan Ljunggren, som bevittnade stormningen.

Det är oklart om Jonas gav sig iväg på någon mer vandring. Det är däremot klart att han ville gifta sig. Hans tilltänkta hustru bodde i grannsocknen Järnskog, vilket föranledde förhandling mellan grannsocknarna om hur ett eventuellt framtida fattigunderstöd skulle skötas. Varken Köla eller Järnskog ville ha paret i sin socken men till sist enades man om hur situationen skulle lösas: skulle hushållet komma på obestånd, vilket man tycks ha förväntat sig, skulle Köla socken understödja Jonas medan Järnskogs socken skulle understödja hans hustru.

Så flyttade den 42-årige Jonas Pettersson till Näved i Järnskog och i augusti 1834 gifte han sig med den tre år äldre Karin Olsdotter. Av husförhörlängden framgår att paret ganska omgående blev fattighjon, försörjda av varsin socken. Paret

fick aldrig några barn. År 1847 avhandlades Jonas Pettersson återigen i ett sockenstämmoprotokoll, denna gång i Järnskog. Han hade under sommaren "återfått sin gamla sjukdom: sinnesrubbing" och ansågs vara en fara för den allmänna säkerheten. Kölas fattigvårdsstyrelse anmodades därför bekosta en säker bevakning av honom. Förmodligen återhämtade han sig eftersom han fortsatt bodde med hustrun i Näved. Båda uppbar också fortsatt understöd från sina respektive socknar. Upplägget fortgick fram till Karins död, år 1863. Jonas flyttade då tillbaka till Köla och tvingades där leva som rothjon i elva år tills han avled vid 82 års ålder.

Jonas Petterssons livshistoria visar hur en människa som led av psykisk ohälsa och fattigdom kunde bli ett slags Svarte Petter som ingen ville ta ansvar för. Jonas fick ändå någon form av hjälp i och med att hans födelsesocken motvilligt blev sittande med honom på hand. Men hans liv blev fattigt och besvärligt. Den unge fältjägaren som en gång drog ut i napoleonkriget hade nog hoppats på ett bättre öde.

Utdrag ur Kölas sockenstämmoprotokoll från 6 december 1829

Medlemsresa 23 augusti 2025 till Släktforscardagarna i Västerås.

Värmlands Släktforskarförening anordnar en bussresa den 23/8 med avgång från Arvika 07:00 via Kil 07:45, Karlstad 08:00 och Kristinehamn 08:45, återkommer med mer exakta upphämningsplatser.

Beräknad ankomst Västerås ca 11:00.

Hemresa kl. 17:00 och beräknad ankomst Arvika ca 21:00.

Pris 300kr/person även medföljande som ej är medlem

Bindande anmälan via mail eller SMS senast 30 juni 2025.

Tomas Andersson: thomas.paa@icloud.com eller 070 237 83 54

Siv Janson: resursen.siv@telia.com eller 070 300 44 93

Välkomna med er anmälan!

Ordföranden har ordet

Snart är det sommar

Tiden går snabbt och då det här numret av Värmlands-Anor landar i era brevlådor är vi redan en bit in i juni. Det här är en årstid då de flesta ligger lite lågt med själva släktforskningen, men är desto aktivare då det gäller att besöka platser med anknytning till sina anor. Hembygdsgårdarna är väl värda ett besök och många av dessa har fina arrangemang under sommaren. Varför inte passa på att träffa oss i Värmlands Släktforskarförening då vi är på plats vid olika arrangemang under sommaren. På annan plats i denna tidning hittar Du platser och datum.

Passa även på att följa med till Släktforscardagarna i Västerås. Vår förening arrangerar en bussresa dit den 23 augusti. Läs om hur du anmäler Dig till resan i detta nummer av tidningen.

DNA-släktforscardatabaser för polisutredningar

Som ni säkert uppmärksammat blir det från och med den 1 juli i år tillåtet för polisen att använda ”DNA-baserad släktforskning” för att lösa vissa typer av mycket grova brott. Det var ju den metod som Peter Sjölund och hans medarbetare använde då de löste de omtalade ”Linköpingsmorden”. I skrivande stund så är det endast Family Tree DNA och GEDmatch som tillåter att deras databaser används, och som användare kan Du välja att inte tillåta att ditt DNA-resultat får användas.

Det blir mycket spännande att se hur många brott som kan klaras upp efter att den nya lagen införts. Som DNA-släktforskare försöker man ibland övertyga andra i sin omgivning att DNA-testa sig och då tycker jag att det är viktigt att även informera om den här lagen på samma gång som man förklarar att ett DNA-test faktiskt kan ge både oväntade och oönskade resultat för den som testar sig.

Källkritik

Alla som släktforskar måste vara källkritiska. Det finns väldigt många släktträd på nätet som innehåller felaktigheter. Att tänka på är att de släktträd som finns till exempel på Ancestry och MyHeritage ligger till grund till de släktskapsförslag som dessa företag erbjuder dig. Här är det så att ju fler släktträd som innehåller fel desto oftare får du helt felaktiga släktskapsförslag. Hos ett av företagen presenterades ett sådant förslag där min anfader antogs ha en 68 år äldre broder, som var född långt efter sin faders död. Min uppmaning är att alltid vara lite kritiskt och alltid kontrollera uppgifterna mot förstahandskällan.

Ha en riktigt skön sommar!

Karlstad i maj 2025

Lars-Göran Jansson, ordförande

Elisabeth Arvemo och Bengt Aronsson

En berättelse om syskonen Johansson från Brattsand

Bokrecension

2024.

Äntligen har jag fått ordning på släktskapsförhållandena. Det är Elisabeth Arvemos och Bengt Aronssons förtjänst. I den tunna skriften *En berättelse om syskonen Johansson från Brattsand* reder de ut hur det hänger ihop. Allt faller på plats för mig.

Brattsand är en gård i socknen Visnums-Kil vid Vänerns strand, alldeles på gränsen till den större socknen Visnum i sydöstra Värmland. Från denna gård härstammade en syskongrupp som lät tala om sig i många sammanhang. Åtminstone i mitt hem, för mitt hem låg också i socknen Visnums-Kil. Ofta hörde jag någon tant eller farbror nämnas med anknytning till denna gård utan att få grepp om hur de var släkt med varandra. Nu har jag fått vetskap därom. Kan det vara av något allmänt intresse? Absolut och utan någon som helst tvekan, är mitt svar och ska försöka förklara varför.

Syskonen var elva till antalet, fyra flickor och sju pojkar, varav tio nådde vuxen ålder. De föddes under de sista årtiondena av förrförra seklet och var verksamma samhällsmedborgare under första halvan av 1900-talet. Tre av bröderna emigrerade till Amerika, men två av dem vände hem igen efter längre eller kortare tid. Den äldste för att överta gården. Övriga syskon fick lov att se sig om efter annan utkomst. Flertalet av dem förvärvade större gårdar i närområdet genom köp eller giftermål. Andra flyttade till näraliggande Kristinehamn eller i något fall längre bort för att för att starta handel och företag. För företagsamma var just vad syskonen var.

Bild från Nya Kristinehamns-Posten, Foto: Joakim Magnusson

Föräldrar var djupt troende, verkamma i ortens missionsförsamling. Den stränga religiositeten kanske var ett skäl till att de tre bröderna emigrerade, funderar författarna. Men de två som återvände och deras syskon blev aktivt kyrksamma och han som stannade i USA blev så småningom pastor. Samtliga engagerar sig i olika delar av samhällslivet, i politiken och i de ideella folkrörelserna. De är födda in i väckelserörelsen av frisinade föräldrar och blir sina föräldrars värderingar trogna i många olika ansvarsfulla uppdrag livet ut. Syskonen Johansson från Brattsand kan sägas vara prototyper för den generation som förde vårt land från fattigdom till välfärd, från fåtalsvärde till demokrati. Det är klart att deras historia är värd att berättas

Namnen på dessa män som kvinnor, hörde jag mina föräldrar nämna i uppskattande ordalag. Nu vet jag mer om dem, men skulle vilja veta ännu mer. Berättelsen om syskonen Johansson som författarna, ättlingar i tredje generationen, kortfattat presenterar, hade varit värd att bli utvidgad i tid och rum. För jag vidhåller att berättelser som dem är av allmängiltigt intresse. Likt många andra vid denna tid fostrades de att ta ansvar för bygd och människor. De ägnade sitt liv åt att utveckla vårt land ekonomiskt och av stormade av ideella skäl mot ofrihet och orättvisor. De är därför värda sina biografer likaväl som familjer med namn som Bonnier, Nobel eller Wallenberg.

Ingemar Eliasson

Antavla 272

Eftersom ni efterlyser antavlor med värmländskt innehåll så bifogar jag här antavlan för min farfars far, skräddarmästaren August Nilsson Kjellén, född 13/2 1860 i Solberga, Köla, död 7/12 1936 i Silkestadstorp, Väse. August Nilsson gifte sig 1882 med Mathilda Johannesdotter Takman från Kila och hade då precis tagit sig ett släktnamn. Han tänkte först ta namnet Kölén, efter sin födelsesocken, men prästen avrådde och tyckte att Kjellén vore mer passande. Det blev som prästen ville.

August och Mathilda hamnade snart i Karlstad och fick åtta barn. Familjen var fattig, men yngste sonen Birger (född 1900) kostades på och tog en folkskolläraryrkesexamen vid 21 års ålder. Birger fick en tjänst i Lövhöjden, Väse, och kunde därmed försörja sina föräldrar, som flyttade med honom till Lövhöjdens lärarbostad. August umgicks mycket med väseborna och var en omtyckt historieberättare.

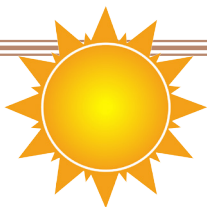
År 1928 gifte sig Birger med Viola Bäck från Karlstad och August och Mathilda flyttade till Silkestadstorp i Väse. Där avled de båda år 1936 och ligger begravda i vad som numera är en kulturgrav på Väse kyrkogård.

Av de bifogade fotona föreställer det ena August Nilsson Kjellén, 70 år gammal, sittande ur fokus bakom sonen Birgers äldsta barn Ingemar född 1929 (min pappa). I bakgrunden syns lärarbostaden i Lövhöjden. Det är det enda fotot där han finns med. Det andra fotot visar August och Mathilda Kjelléns grav på Väse kyrkogård.

Marika Kjellén
marika.kjellen@gmail.com

Upprättad för skräddaremästare August Nilsson Kjellén, f 13/2 1860 i Solberga, Köla (S)					ff f (8) t Marika Kjellén. Orter i (S) län om inte annat anges	
Antavla nr 272	Generation I	Generation II	Generation III	Generation IV	Generation V	
Nr 2-3 (1)	Nr 4-7	Nr 8-15	Nr 16-31	Nr 32-63		
Nr 2, far	Person/Pettersson	Erlandsson, Per	Person, Erland	Knutsson, Per		
Jonasson	Jonas	f 11/10 1744, Köla, Skarbol	23/1 1703, Köla, Solberga-9/4 1758, Köla	Erlandsdotter, Ingeborg	c1668-13/8 1732, Köla, Solberga	
Nils	Fältjägare, skräddare	d 24/10 1801, Köla, Ålgestad Övre	Assmundsdotter, Karin	Assmundsdotter, Karin	c1657, Normark-14/8 1741, Köla, Skarbol	
Torpä, skräddare	f 16/2 1792	g 27/12 1770, Köla	8 15/3 1710, Köla, Skarbol-10/11 1785, Köla	Stensdotter, Kerstin	c1673-8/5 1744, Köla, Skarbol	
f 11/10 1812	Köla, Ålgestad Övre	Jonasdotter, Karin	Månsson, Jonas	Olofsson, Måns. Bergsman	../1 1670, Färnebo-(6)/1 1743, Färnebo	
Köla, Lässerud	d 4/9 1874	f 29/3 1749, Köla, Lunden	5/2 1722, Färnebo, Tranm.-14/3 1795, Köla	Johansdotter, Karin	d 9/9 1756, Färnebo, Tranmossen	
d 15/5 1890	Köla	d 10/4 1809, Köla, Ålgestad Övre	Hansdotter, Boret	Börjesson, Hans	c1684, Ålgå, Rådane-3/5 1732, Köla, Lunden	
Köla, Solberga	4		9 1/5 1723, Köla, Lunden-26/11 1802, Köla	Andersdotter, Karin	1686, Köla, Lunden-15/4 1757, Köla, Lunden	
g 1/1 1837	Olfsdotter	Andersson, Olof	Sandberg, Anders Andersson. Soldat			
Köla	Anna	f c1749, Brunskog, Furtan Västra	c1701-29/8 1766, Brunskog, Furtan Östra	Eriksson, Erland	c1682-(3)/4 1758, Brunskog, Furtan Västra	
Nr 1, ansökare		d 20/10 1797, Köla, Lässerud	Erlandsdotter, Britta	Grelsdotter, Sigrid	c1671-(8)/12 1734, Brunskog, Furtan Västra	
Kjellén	f 23/11 1788	g 12/8 1780, Köla	10 22/9 1710, Stavnäs, Rud Ö-30/8 1785, Brunskog, Furtan Västra	Knutsson, Segol	1667, Köla, Ålgestad Norra-6/12 1741, Köla	
August Nilsson	Köla, Lässerud	Hansdotter, Marit	Segolsson, Hans	Gunnarsdotter, Elin	1680, Köla, Flögnead Västra-11/2 1720, Köla	
Skräddaremästare	d 27/5 1853	f 21/3 1759, Köla, Hälle	18/5 1709, Köla, Ålgestad-10/12 1772, Köla	Olsson, Halvard	1670, Köla, Hälle-25/7 1719, Köla, Hälle	
f 13/2 1860	Köla, Prästgården	d 27/3 1836, Köla, Lässerud	Halvardsdotter, Anna	Andersdotter, Ingeborg	1674, Köla, Hällebol-8/10 1741, Köla, Hälle	
Köla, Solberga	5		11 20/6 1715, Köla, Hälle-8/12 1790, Köla, Lässerud	Eriksson, Halvard	c1669-24/3 1735, Köla, Solberga	
d 7/12 1936	Olsson	Eriksson, Olof	Halvardsson, Erik	Leksdotter, Kerstin	1676-25/9 1722, Köla, Solberga	
Väse, Silkestatorp	Anders	f 1/9 1740, Köla, Solberga	1704, Köla, Solberga-24/1 1769, Köla, Solberga	Eriksson, Olof		
g 22/7 1882	Hemmansägare	d 21/7 1809, Köla, Solberga	Olofsdotter, Ingeborg	Svensdotter, Malin	c1661, Hammarö-21/12 1741, Köla, Solberga	
Eda	f 23/9 1785	g 14/6 1777, Köla	12 28/2 1713, Köla, Lernäs-7/7 1779, Köla, Solberga	Bengtsson, Nils		
Takman	Köla, Solberga	Bengtsdotter, Karin	Nilsson, Bengt	Nilsdotter, Boret		
Mathilda Johannesdotter	d 28/3 1845	f 7/12 1753, Köla, Lunden	c1710-27/11 1799, Köla, Lunden	Nilsson, Per	c1678-29/8 1741, Köla, Lunden	
f 6/11 1855, Köla, Torsten	Köla, Solberga	d 3/6 1809, Köla, Solberga	Persdotter, Karin	Nilsdotter, Dordi	20/3 1690, Jämskog, Rämjäng-21/5 1742, Köla	
Nr 3, mor	g 10/11 1810, Köla	6	13 30/4 1721, Köla, Lunden-22/1 1795, Köla	Skönberg, Engelbert Nilsson. Soldat	c1690-10/12 1736, Jämskog	
Andersdotter	Olfsdotter	Andersson, Olof	Engelbertsson, Anders	Andersdotter, Sigrid		
Karin	Ingeborg	f 15/1 1766, Köla, Tömte	11/10 1729, Jämskog-18/7 1805, Köla, Tömte	Månsson, Jan	c1688-2/6 1741, Köla, Tömte	
f 17/1 1816	f 1/7 1793	d 25/5 1812, Köla, Tömte	Jonasdotter, Kerstin	Andersdotter, Anna	3/4 1697, Köla, Lässerud-24/7 1742, Köla	
Köla, Solberga	Köla, Tömte	g 23/3 1793, Köla	14 13/4 1734, Köla, Tömte-31/4 1816, Köla	Björnsson, Olof	c1693, Skillingmark, Bergerud-10/7 1775, Jämskog	
d 16/2 1892	Köla, Tömte	Olofsdotter, Kerstin	Olofsson, Olof	Halvardsdotter, Elin	20/10 1701, Köla, Solberga-19/10 1783, Jämskog	
Köla, Solberga	d 30/12 1879	f 22/6 1769, Köla, Solberga	c1732, Jämskog, Rämjäng-18/5 1800, Köla,	Nilsson, Lars	c1698-24/3 1737, Köla, Solberga	
	Köla, Gryttved	d 9/4 1794, Köla, Tömte	Larsdotter, Boret	Hansdotter, Marit	24/9 1702, Köla, Solberga-26/2 1766, Köla	
			15 25/12 1732, Köla, Solberga-15/6 1806, Köla			
14/10 2024						

Sommarevenemang 2025

Värmlands Släktforskarförening medverkar i sommar som vanligt på några olika mötesplatser i sommar-Värmland. Vi har med oss bokbordet och informerar både gamla och nya forskare.

28 juni

Eda Glasmuseum

29 juni

Holmedagarna vid Holmedals hembygdsgård

5 juli

Bjurtjärnsdagarna vid Bjurtjärns hembygdsgård

12 juli

Borgviks museum kl. 12-17

19-20 juli

Gammelvala i Brunskog – vi medverkar dessa båda dagar, kanske fler.

6-7 augusti

Kulturveckan i Sunne. Vi finns på Sunne bibliotek.

Ur andra medlemsblad

Värmlänningar

Näverluren 2024:4

(Värmlands Hembygdsförbund): Vid Torsbyforsen av Alf Brorson. Historien om Finnsmossens gruvor av Jan Kruse.

Näverluren 2025:1

(Värmlands Hembygdsförbund): Där människor en gång bott – Torpställen på Bjälverudsskogen av Alf Brorson. Nils Backlund – geniet i Bjälverud av Ivar Söderlund. I båda fallen om Bjälverud i Lysvik. "Anners i Utänga, tillefän" och Karlstads 300-årsjubileum av Pelle Räf.

Slækt & Slækt 2024:4

(Solør Slektshistorielag): Litt om en familie på Grue Finnskog på 1800 tallet av Morten Søgård. Om bl.a. Brita Larsdotter Lehmoinen, född 1809 i Säterberget vid Kindsjön i Södra Finnskoga och hennes efterkommande i Norge.

Släkt och Hävd 2025:1

(Genealogiska Föreningen): De försvunna epitafierna i Råda gamla kyrka av Andreas Karlsson Ro-

senblad och Niklas Kant. Handlar om (Norra) Råda i Värmland och brukspatronen Johan Gustaf Karlström med tre söner, majoren Olof Örnström och kaptenen Casper Christopher Gersdorff. En "Rubensspiga" i Stockholm – om sömmerskan Anna Andersson i Stockholm som var verksam som modell för 125 år sedan. Konstnären Hildegard Katarina Thorell (1850–1930) från Kroppa omnämns.

Släktträdet december 2024

(Nordvärmlands Släktforskarförening): Vem var Krypar-Maja? (Modell till en tavla av Paul Piltz). Antavla för timmerhuggaren och författaren "Jonas i Lia" Axel Frithiofsson (1892–1970) från Lekvattnet. Anor i Stavnäs, Värmskog och Gillberga samt Fryksände. Anders Halvardsson Honkainen av Johan R. Honkainen Gyllenspetz.

Östemtingen 2024

(Östra Ämterviks Hembygdsförening): Historien om Linus Lafqvist i

Amerika av Maria Matseke. Född 1878 i Munkerud, Ransäter. Antavla sammanställd av Leif Östlund, anor på faderns sida i Lidköping, Sävare och Leksberg, på moderns sida i Fryksände, Ravlunda, Önnestad och Vänersborg. Maja Råd, sömmerska på Mårbacka av Marie Söhrman.

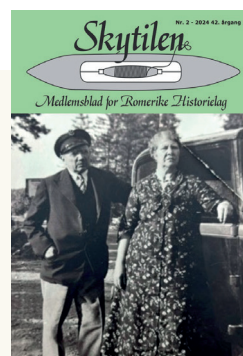
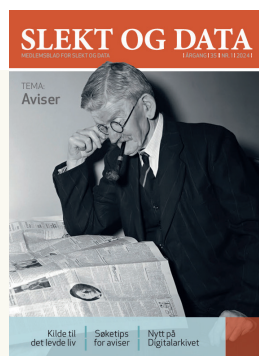
Andra

Diskulogen nr 147

(Föreningen DIS): Identifiera okända fäder med hjälp av DNA av Lars-Gunnar Lundh. Träna att tyda handstilen av Anna Linder.

Slækt og Data 2024:3

(Slekt og Data): Tema: Funksjonshemmedes historie. Finn funksjonshemmede i kildene. Insyn i pasientjournaler av Knut S. Sørhusbakken. Patientjournaler har normalt sett evig sekretess i Norge.

Antavla 273

Indelte soldaten Piparen Anders Olsson-Skjärman och Gustav III:s ryska krig

Indelte soldaten Piparen (flöjtisten) Anders Olsson-Skjärman född 1741? i Nors socken var soldat i Stora Skärmnäs, Värmskog. Denne soldat har visat sig vara min mormors mormors morfars far. Han var gift med Kerstin Svensdotter som var född 1738 i Sunne. De hade sex barn, alla födda i Stora Skärmnäs, Värmskog.

Olof född 1764-10-12

Sven född 1769-12-18

Anders född 1771

Stina född 1774 död 1774

Katrina född 1777-04-03

Maria född 1779-10-03

Den indelte soldaten Skjärman fick rycka ut i Gustav III:s ryska krig. Han hörde till Närke-Värmlands regemente, Jösse kompani nr 153.

Gustav III:s ryska krig 1788–1790 var ett svenskt anfällskrig mot Ryssland som startades av Gustav III. Kungen kunde inte starta ett krig utan att bryta mot den svenska författningen (grundlagarna). Det sägs att problemet löstes genom att iscensätta ett ryskt anfall mot Sverige - några svenska soldater ska utklädda till kosacker ha anfällt en finsk gräns-postering vid Puumala i Savolax. Det är uppenbart att Gustav III aktivt sökte ett krig. Varför? En viktig del av förklaringen är den jakt på ära som utmärker Gustav III:s person och regering. Han hade från barndomen fått höra att han var ”den tredje Gustav” som skulle följa i Gustav Vasas och Gustav II Adolfs spår och bereda väg för en ny tid av svensk storhet. Det var också oroväckande rykten om att Gustavs kusin kejsarinnan Katarina av Ryssland rustat upp ryska flottan med 40 galärer och att 12 000 kosacker och tartarer var utkommenderade till finska gränsen.

Sverige rustade trots ekonomiska svårigheter för krig, och i juni 1788 avseglade Gustav III till Finland. På förmiddagen den 2 juni 1788 samlades 646 soldater ur de fyra kompanierna vid Närke-Värmlands regemente i byn Mosås söder om Örebro. Bara 8 av dessa soldater kom hem från kriget i Finland två år senare.

Soldater kom från olika håll i Sverige till exempel Dalarna, Västergötland, Småland och Bohuslän.

De marscherade till fots och fraktades med båt för att komma till Stockholm. 1200 soldater från Upplands regemente var så dåligt klädda och utrustade att de inte fick paradera genom Stockholm utan fick ta småvägar till Ladugårdsgärde. Den 14 juni 1788 kom det indelta Östgöta infanteri till Stockholm. Enligt publicisten Johan Christopher Barfod så hade soldaterna då haft en så snabb marsch i försommarhettan att de var utmattade och orkade inte ens lyfta på huvudet för att hälsa på kungen. Flera av soldaterna dog efter framkomsten till Stockholm. Barfod frågade också en soldat om han hade några betänkligheter att gå i fält. Soldaten svarade: “*Nej,*

Antavla 273

jag fruktar ingen fara, det värsta är redan gjort, jag har skilt mig vid hustru och barn.”

Ur boken Värmlands regementes Historia:

“Året 1789

I Finland förflöt efter vinterkvarterens intagande allt lugnt. Befälet över samtliga i landet varande trupper öfvertogs i midten av december af generallöjtnant Meijerfeldt.

Under vintermånaderna fullständiga utrustningen gång efter annan så att manskapet mot våren synes vara väl beklädt. Skodon hade förfärdigats efter hand och i mån af behof af yrkeskunniga soldater. Den 29 nov. hade utdelats 250 par yllestrumpor 8 par madrasser, 10 sängtäckor 20 st. huvudputor samt ett parti läder. I början af mars 1789 erhöles 174 par skodon, den 24 maj fick hela regementet nya byxor och skjortor. “

Detta krig fördes både till lands och sjöss, men de flesta dödsfallen orsakades av sjukdomar och far-soter. T.ex. fick tagandet av ryska linjeskeppet Vladislav under slaget vid Hovland svåra konsekvenser. Skeppet Vladislav förde med sig klädlöss som bar på bakterien *Borrelia recurrentis*. Denna ledde till sjukdomen “återfallsfeber” och ledde ofta till döden. När skeppet med last och fångar kom till fästningen Sveaborg så spreds smittan till både fångar och manskap. Smittan fördes också över till Sverige och spred sig snabbt i hela landet. När den var som värst insjuknade 7000 personer varje vecka i Sverige. Sveriges befolkning var vid denna tid ca 2 200 000 inv.

Bataljonspredikanten Anders Winberg och flera officerare satt fångna i Vysnij Volotjock. Den 2 sep 1890 fick de besked att de kunde återvända hem. Två veckor senare kunde de gå ombord på en galiot. Officerarna serverades skinka, smör, ost och bröd (förvisso förstärkt med insekter) medan manskapet fick två röda sillar om dagen samt bröds-mullor och saltvatten. I Viborg mötte de en rysk herre, Nikita Demidoff, som visade dem stor välvilja genom att skänka både officerare och manskap en halv rubel var.

En del meniga sjömän och soldater fick marschera från Novgorod, i hårt väder utan skor, dåligt klädda och hungriga. Många var svårt sjuka och dog efter vägen. Att dö på hemvägen var troligen Pipare Anders Skjärmans öde. Han dog 15 september 1790 någonstans i Finland. I Kyrkoherde Isak Stakes bok: Värmskog socken i äldre och nyare tider, utgiven 1916, kan man se att Anders Skjärman med flera soldater från socknen hedrades postumt 1804.

Den 30 april 1790 försökte ryssarna återta sina ställningar vid Partakoski. Närke-Värmlands 1:a och 2:a bataljon (ca 1000 man) försvarade tappert passet vid Partakoski mot en tre gånger så stor rysk styrka. Den ena bataljonschefen, kapten Ribbing, stupade i slaget och den andre, Rayalín, sårades.

Var då detta krig till någon nytta? Inget landområde vanns, Gustav III blev knappast mer populär. Han sköts ju på maskeradbalen 1792! Enda fördelen var att hans kusin kejsarinnan Katarina av Ryssland, fortsättningsvis inte la sig i Sveriges inre angelägenheter.

Soldattorpet i Stora Skärmnäs finns kvar och sköts av hembygdsföreningen. Första soldat torpet var från 1600-talet. Dagens torp byggdes i början av 1800-talet. Det köptes in privat av komminister John Engvall och hans hustru Anna-Lisa 1949. De drev många projekt i Värmskogs socken för att bevara äldre byggnader till framtiden. Engvall startade också Värmskogs hembygdsförening. Han var föreningens ordförande till 1972. Vid soldattorpet finns en sten med namnen på Stora Skärmnäs soldater genom tiderna. Den första soldaten var Per Skiärman 1675–1698. Sista soldatens änka Stina-Lisa Stor kommer jag ihåg. Hon var 17 år yngre än maken Per Stor. Hon dog först 1960, 92 år gammal.

Litteratur:

- Gustav III:s ryska krig. Av Claes Rainer
- Historien om Sverige. Gustavs dagar. Av Herman Lindqvist
- Bilder af Värmskog. Av Ingrid Johansson m.fl.
- Värmlands regementes historia. utgiven 1904
- Värmskogs socken i äldre och nyare tider. Av Isak Stake
- Värmskogs hembygdsförenings webbplats
- Hans Högmans webbplats.

Stina Granlund
stigranlund@gmail.com

(Antavlan har, med Stinas godkännande, kompletterats med hjälp av bl.a. Värmlands Kyrkboksregister, vilket anges med kursiv stil.

Upprättad för Alma Emelia Andersson, f Karlsson 27/11 1876 i V Rönningen, Kyrkebol, Grums				
Generation I	Generation II	Generation III	Generation IV	Generation V
Antavla nr 273	Nr 4-7	Nr 8-15	Nr 16-31	Nr 32-63
Generation I Nr 2-3 (1) Nr 2, far Widén Carl Johan Hemmansägare f 21/5 1855 Borgvik, Torserud d 6/2 1894 Värmskog, Rörängen	Jansson	Olsson, Johan (Jan)	Andersson, Olof	Nilsson, Anders
	Lars Magnus	f 4/1 1778, Ed, Segolán	f 15/1 1731, Borgvik, Arnäs	Lovtsdotter, Catarina
	Hemmansägare	d 2/1 1850, Värmskog, Rörängen	Danielsdotter, Kerstin	
	f 10/3 1821	g 28/12 1805, Värmskog	8 f 1744	
	Grums, Långstad Södra	Larsdotter, Brita	Enarsson, Lars	Tolson, Enar
	d 18/7 1890	f 9/4 1786, Värmskog, Rörängen	14/10 1754, Värmskog-23/10 1812, Värmskog	Torbjörnsdotter, Britta
	Värmskog, Rörängen	d 20/1 1845, Värmskog, Rörängen	Bryngelsdotter, Maria	Persson, Bryngel
	g 12/5 1855, Borgvik	4	9 f 8/3 1764, Borgvik, Arnäs	Jonsdotter, Maria
	Andersdotter	Larsson, Anders. Nämndeman	Olofsson, Lars. Gästgivare	Olofsson, Olof
		Kajsa	f 1/2 1780, Borgvik, Borgvik Norra	18/7 1739-10/11 1790 Borgvik, Borgvik Norra
Generation I Nr 1, ansökare Karlsson Alma Emelia f 27/11 1876	f 19/11 1810	d 17/1 1842, Borgvik, Borgvik Norra	Larsdotter, Stina	Andersson, Lars
	Borgvik, Borgvik Norra	g 26/12 1804, Borgvik	10 f 19/2 1749, Borgvik, Arnäs	Andersdotter, Elin
	d 4/4 1863	Larsdotter, Annika	Ersson, Lars. Gästgivare, kyrkvård	Olsson, Enar
	Borgvik, Torserud	f 13/2 1777, Borgvik, Borgvik Norra	18/11 1731, Borgvik-22/3 1783, Borgvik	Larsdotter, Anna
	5	d 25/10 1846, Borgvik, Torserud	Erstdotter, Catrina	Persson, Erik
	Grums, Kyrkebol, Rönningen Västra	11 f 29/6 1744, Borgvik, Borgvik Norra	Andersdotter, Marit	Andersdotter, Marit
	d 9/1 1924	Olsson, Lars	Olsson, Olof	Olsson, Olof
	Värmskog, Rörängen, Åse	Larsson, Lars. Nämndeman	f (6)/9 1747, Ed, Håggvik	Annika
	g 15/8 1897	d 2/5 1833, Grums, Ask Södra	Olstdotter, Katarina	Jeansson, Olof
	Värmskog	g 26/12 1814, Grums	12 f 17/5 1754, Ed, Ås	Ingeborg
Generation I Andersson Karl Wilhelm f 20/12 1869, Grums, Ågnäs	Grums, Ask Södra	Nilsdotter, Kajsa	Persson, Nils Anders	Persson, Per
	d 7/1 1882	f 26/4 1792, Grums, Ask Södra	f 12/7 1765, Grums, Ask Södra	Erstdotter, Margareta
	Grums, Kyrkebol	d 9/4 1826, Grums, Ask Södra	Clasdotter, Stina	Andersson, Claes. Bonde
	g 1/1 1841, Grums	6	13 f 1768, Grums	Andersdotter, Karin
	Nilsdotter	Andersson, Olof. Nämndeman	Nilsson, Anders	Nilsson, Nils
	Emma Kristina	f 2/9 1788, Värmskog, Gansbyn	f 11/4 1741, Värmskog, Gansbyn	Olofsdotter, Ingeborg
	f 5/9 1850	d 30/5 1823, Grums, Ask Norra	Nilsdotter, Margareta	Erskisson, Nils. Nämndeman
	Grums, Ask Södra	g 22/6 1817, Grums	14 f 24/12 1744, Värmskog, Gansbyn	Larsdotter, Anna
	d 25/2 1905	Olstdotter, Annika	Andersson, Olof	Skärman, Anders Olsson. Pipare
	Värmskog, Rörängen, Åse	f 18/2 1795, Gillberga, Björnå, Edskiven	12/10 1764, Värmskog-22/7 1829, Grums	Svensdotter, Kerstin
Generation I 16/11 2024	7	15 f 28/12 1762, Värmskog, Degerbyn	Tolsdotter, Britta	Jönsson, Tol
				Tolsdotter, Elin

Program hösten 2025

Arkivcentrum Värmland, Hööksgatan 2, Karlstad

Torsdag 25 sept.
kl 17.00
våning 4

Soldatnamn i Värmland

Roland Andersson, forskare vid universitetet i Karlstad, har skrivit en avhandling om soldatnamn i Värmland 1684-1900.

Soldatnamnen i Värmland bildades ofta med en tydlig koppling till Ortsnamn, till exempel namnen på de gårdar som soldaterna kom ifrån.

Torsdag 23 okt.
kl 15.00
våning 7

Släktforskarcafé

Min släkt, Genney, Disgen m.fl.
Vi delar med oss av erfarenheter, fördelar och nackdelar hos de olika program som vi använder för att registrera våra resultat från släktforskningen.

Genney
MinSläkt®

Torsdag 20 nov.
kl 17.00
våning 4

Amerikanare som kunde varit värmlänningar

Carl-Johan Ivarsson, lärare, författare, redaktör för VärmlandsAnor, mm

Carl-Johan berättar om möten med amerikanska släktingar på värmländsk och amerikansk mark.

Vi har också **släktforskarhjälp** i Arkivcentrum på torsdagar kl 16 - 19

Arrangör: Värmlands Släktforskarförening i samarbete med Folkuniversitetet och Arkivcentrum Värmland.

Läs mer på varmlandsrotter.se

